

pœnitentes, insanæ communionis culpam diluat : si vero per contemptum hoc fecerit, id est, postquam denuntiatio illi fuerat a sacerdote, ac prohibitum, ne se communionem sinistrae partis macularet, anno integro pœniteat, et tribus quadragesimis, et duobus aliis annis abstineat se a vino et carnibus ; et ita post manus impositionem catholici episcopi, altario jungatur.

Postremo de minutis monachorum agendum est sanctionibus.

XXXVIII. Si quis vallum apertum in nocte dimiserit, superpositione pœniteat : si vero in die, viginti quatuor percussionibus, si non aliis supervenientibus apertum dimiserit : si quis hunc ipsum absolute processerit, superpositione pœniteat.

XXXIX. Si quis jumentum petens solus absolute [Leg. absque luto] laverit, superpositione pœniteat : si quis vero lavans licito coram fratribus stando hoc fecerit, si non necessitate luti largius abstergendi, viginti quatuor plagis emendetur.

XL. Si quis vero etiam sedendo in jumento genua, aut brachia discooperuerit absque necessitate luti lavandi, sex diebus non lavet ; id est, usque ad alteram diem dominicam inhonestus ille lavator pedes

non lavet. Soli autem monacho secrete stando pedes lavare licet : seniori vero, etiam publice, sed altero pedes suos lavante licet stando lavari.

XLI. Ante prædicationem vero de dominica totius, exceptis certis necessitatibus, simul sint conglobati, ut nullus desit numero præceptum audientium, excepto coco ac portario, qui et ipse, si possint, sat agant, ut adsint quando tonitruum Evangelii auditur.

XLII. Confessiones autem dari diligentius præcipitur, maxime de commotionibus animi, antequam ad Missam eatur, ne forte quis accedat indignus ad altare, id est, si cor mundum non habuerit : melius est enim expectare donec cor sanum fuerit, et alienum a scandalo ac invidia fuerit, quam accedere audacter ad iudicium tribunalis : tribunal enim Christi, altare : et corpus suum inibi cum sanguine iudicat indignos accedentes. Sicuti ergo a peccatis capitalibus et carnalibus cavendum est, antequam communicandum sit ; ita etiam ab incertioribus vitiis et morbis languentis animæ abstinendum est, ac abstergendum ante veræ pacis conjunctionem et æternæ salutis compaginem.

SANCTI COLUMBANI

ABBATIS ET CONFESSORIS

INSTRUCTIONES VARIÆ

VULGO DICTÆ

SERMONES.

INSTRUCTIO PRIMA.

De Deo Uno et Trino.

I. Instructionis valde necessariæ curam gerens, primum ante omnia, quod omnibus scire primum est, dicere breviter licet ; cupio, ut quod est fundamentum salutis omnium, nobis crepido sermonis sit ; et inde nostra doctrina ordiatur unde omne quod est oritur, et quod non fuit initiatur ; ostiumque nobis sermonis cordis credulitas aperiat, quæ in salutem confessionis omnium Christianorum recte credentium ora aperuit. De initio ergo humanæ salutis, Christo adjuvante, recte nostra dicta sumant exordium.

Credat itaque primum omnis qui vult salvus esse, in primum et in novissimum Deum unum ac trinum, unum subsistentia, trinum substantia ; unum potentia, trinum persona ; unum natura, trinum nomine ; unum numine, qui est Pater et Filius et Spiritus sanctus, Deus unus, totus invisibilis, incomprehensibilis, ineffabilis, in quo est semper esse, quia æternus est Deus Trinitas, cui initium non quæras, qui finem non habet, et qui semper fuit quod est et erit ; quia in Deo iteratio non est, sed semper Trinitatis

C perfectio. Quod unus est Deus Trinitas, Deus ipse in lege de se testatur dicens : *Audi, Israel ; Dominus Deus tuus unus est (Deut. vi, 4)*. Quod autem unus ille Deus Trinitas est, Salvator in Evangelio docuit, dicendo : *Evntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. xxviii. 19)*. His duobus testimoniis duarum legum quasi quibusdam fulcris firmissimis fides credentium firmata est. Ubi habes in veritate Trinitatem in unitate, et unitatem in Trinitate. Pro rei igitur magnitudine breviter quod credimus diximus, et fides cordis oris produxit confessionem ; et hoc firmiter contra omnes hæreses tenendum est, quod Deus unus dividi vel separari non potest, quia quod fuit totus, semper fuit ut est. Cæset ergo venenosa et insana omnium hæreticorum vesania, quando ipso Deo teste audimus et credimus : *Audi, Israel ; Dominus Deus tuus unus est* : quia qui unus est, hoc semper fuit quod est ; sed ut scias quantum, pluraliter dixit in mundi conditione : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i, 26)*. Ne vero erres in numero, Christus tibi indicat Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in cuius Dei, quasi unius Dei no-

mine, omne humanum genus baptizandum est. Quid A plura de Trinitatis coeternitate? Quod *Unus est*, sufficienter nos docet. De veritate autem personarum Patris, et Filii, et Spiritus sancti, distinctio Christi, præcepti auctoritate, abundanter instruxit audientes. Ex his, inquam, testimoniis omnis errorum exclusa perversitas est; quibus nominando, Trinitas atque unitas attestando approbatur.

II. Cum rei igitur magnitudo nos de his, quasi de ineffabilibus amplius loqui prohibet, firma fide supra dicta conservemus. Quia cui hæc pauca de Deo Trinitate non sufficiunt, plura juxta Scripturam non proderunt. De eo enim tantum quod unus in Trinitate, et Trinus in unitate est, diximus. De essentia vero ejus quis dicere poterit? Quomodo ubique præsens, et invisibilis est, vel quemadmodum cælum et terram, et omnem creaturam repleat, juxta illud: *Nonne cælum et terram ego impleo? dicit Dominus (Jer. xxiii, 24)*. Et alibi: *Spiritus Dei, secundum prophetam, replevit orbem terrarum (Sap. i, 7)*. Et iterum: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. lxxvi, 1)*. Deus ergo ubique est, immensus totus, et ubique proximus juxta suum de se testimonium: *Ego sum, inquit, Deus proximus, et non Deus de longe (Jer. xxiii, 23)*. Non ergo longe a nobis manentem quærimus Deum, quem intra nos sumere habemus; in nobis enim habitat quasi anima in corpore, si tamen nos membra sana sumus ejus, si mortui non sumus peccatis, si putridæ voluntatis corruptione immunes sumus: tunc vere ille habitat in nobis, qui dixit: *Et habitabo in eis, et inter illos ambulabo (II Cor. vi, 16; Lev. xxvi, 12)*. Si autem digni sumus ut ille in nobis sit, tunc in veritate ab illo vivificamur, quasi vivæ ejus membra: *In ipso enim, ut ait Apostolus, vivimus, et movemur, et sumus (Act. xvii, 28)*, Quis, inquam, juxta hanc ineffabilem et incomprehensibilem essentiam ejus altissimam [*Fortè, altissimum*] investigabit? Quis Dei profunda perscrutabitur? Quis æternum universitatis principium tractare audebit? Quis infinitum Deum omnia implentem et omnia circumdantem, omnia penetrantem et omnia excedentem, omnia capientem et omnia effugientem, scire gloriabitur? *Quem nemo vidit unquam (I Tim. vi, 16)*, ut est. Nullus itaque præsumat quærere investigabilia Dei, quid fuit, quomodo fuit, quo fuit. Hæc sunt ineffabilia, inscrutabilia, investigabilia: simpliciter tantum; tamen fortiter, crede quod sic est Deus, et sic erit, quomodo fuit, quia inconvertibilis Deus est.

III. Quis est ergo Deus? Pater, Filius, et Spiritus sanctus, unus Deus est. Amplius non requiras de Deo; quia volentibus altam scire profunditatem rerum de Deo, ante natura consideranda est. Trinitatis enim scientia profunditati maris merito comparatur, juxta illud Sapientis: *Et alta profunditas, quis inveniet eam (Eccle. vii, 25)*? Si quis ergo scire voluerit profundissimum divinæ cognitionis pelagus, istud visibile ante, si possit, pervideat; et quanto minus cognoscere se noverit de his quæ intra mare latent,

tanto plus intelligat minora se scire posse de auctoris profunditate; et sicut debet, et decet, minus de creatore quam de creatura tractare præsumat: quia in majoribus idoneus esse non potest, qui prius minora non investigavit; et cui in minoribus non creditur, in majoribus quomodo credendum est? Qui enim, rogo, terrena ignorat, cœlestia cur scrutatur? Oh! qui vana loquuntur *non intelligentes*, juxta Apostolum, *neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant (I Tim. i, 7)*. Quam multi enim, quibus est vana, fragili licet penna, in altum volare nitentes, et in cælum os suum ponentes creaturæ, vel per partes, ut non dicam omnes, ratione ante non collecta [*Codex, mendose, enim coli*], primum de summa profunditate immundo corde et impuro ore docere præsumunt, non intelligentes quod non verbis, sed fide Deus Trinitas agnoscitur, qui cordis mundi pia fide, et non impuris vaniloquiis intelligitur. Pie ergo credenda est, et non impie discutienda est magna Trinitas: quoddam enim insuperabile, et investigabile pelagus est Deus unus Trinitas. Altum cælum, et lata terra, et profundam mare, longaque sæcula (*Job. viii, 9*): sed altior et latior, ac profundior, longiorque est scientia quia [qua] naturam ascematus est, qui eam ex nihilo creavit.

IV. Intellige, si vis scire Creatorem, creaturam: si nec illam, tace de Creatore; sed crede in Creatorem: melior est enim, et plus scit pietas tacens quam impia loquacitas: satis enim ineptum est et impium de fide transire ad tractantis invisibilem, inestimabilem, inconspicibilem Dominum vacua verba. *Alta enim profunditas, ut scriptum est, quis inveniet eam (Eccle. vii, 25)*; quia sicut maris profunditas ab humanis est visibus invisibilis, ita Trinitatis divinitas ab humanis similiter sensibus incomprehensibilis apprehenditur; et ideo si quis, inquam, scire voluerit quid credere debuerit, non putet se plus posse intelligere loquendo quam credendo: magis enim longe refugiet quæsitæ divinitatis sapientia, quam erat. Quære ergo scientiam summam, non verborum disputatione, sed morum bonorum perfectione; non lingua, sed fide, de cordis simplicitate procedit, non quæ de impietatis doctæ conjectura colligitur. Si ergo tractationibus quæsieris ineffabilem, *longius recedet & te (Ibid., 24)* magis quam erat: si fide, *stabit, ubi deget, in portis sapientia (Prov. i, 21)*; et ubi versatur vel ex parte videbitur: sed tunc in veritate etiam aliquatenus attingitur, quando invisibilis incomprehensibiliter creditur: Deus enim credendus est invisibilis ut est, licet ex parte a mundo corde videatur. Quamobrem ipsum ubique præsentem invisibilem Deum nostrum, fratres charissimi, deprecemur, ut vel fidei ejus timor, vel charitas, quæ nescit cadere, in nobis perseveret; qui timor junctus charitati sapientes nos faciat in omnibus: et pietas nos silere de hoc quod dictu majus est, suadeat, quia quoddam inscrutabile et inenarrabile est, Deum quod est, nosse. Qui est, et quantum est, sibi soli notus est. Sed quia noster Deus est,

invisibilis licet nobis, a nobis tamen pulsandus est, sæpe pulsandus, semper tenendus est profundus Deus, immensus, secretus, excelsus, omnipotens Deus; et per sanctorum suorum merita et interventus orandus est, ut vel aliquam sui luminis particulam nostris tenebris largiatur, quæ nobis stolidis et ignaris in via tenebrosa hujus mundi luceat, ut nos ad se ducat, donante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est gloria in sæcula sæculorum.

INSTRUCTIO II.

De mortificatione vitiorum et acquisitione virtutum.

I. Divinæ profunditatis magnitudo emenso sermone, prælibando quasi gustata est, et cum honore debito pulsata, magis quam enarrata est, quia illud Dei ineffabile meditandum est magis, quam eloquendum sit [est]; et exceptis his, quæ aut Lex, aut prophetæ, aut Evangelium, aut apostoli loquuntur, grande debet esse ab aliis de Trinitate silentium. Dei enim tantum de Deo, hoc est, de seipso credendum est testimonium, qui aut in Lege, aut in propheta, aut in Evangelio, aut in Apostolo, aut in speciali cuique de se, per se, aut per angelum, testimonium perhibuit. Cæterum disputatio, seu ingenium humanum, aut aliqua superba sapientia, quæ vel mundi in ratione fallitur, de Deo magistra esse non potest, sed sacrilega et impia in Deum præsumenda est. Unde enim revera, quæso, fratres, illi vani, et illi nimis mali et impii, qui vel seipso ignorant, vel quod vivunt non sapiunt; ut enim [ut non] dicam opera cætera (quorum rationem vel minimam consequi non possunt) potuissent invisibilem Deum unum, Trinitatem cœternam, omnia sub, super, in, extra, amplectentem, vel usque ad tractationis modum scire, ut non loquar definitionis de Deo finem? His itaque quasi innarrabilibus [inenarrabilibus] cum debito honore silendis, de manifesta re, et ineffabili Deo placita loqui incipiamus, non præsumentes, ut alii de quibus erubescendum est, de altioribus quærere, juxta illud Sapientis: *Altiora te ne quæsieris* (Eccli. iii, 22), sed potius de ædificatione animarum nostrarum servuocinantes, non primum nostræ parvitatæ fundamenta jacere præsumimus, alicujus majoris doctoris auctoritatem quærentes, sancti scilicet Fausti luculentissimam elegantissimamque doctrinam, de cujus dictis pauca ad imitandum opus nostrum, satis convenienter elegimus, utpote qui de ejusdem monitionibus de quibus dicere cupimus, et nos, viles licet, commissos sibi docuit, et quasi tempore et merito et scientia me prior, quasi pro me impugnaturus ignaros quosque et ignavos, prius loquatur.

II. Inquit ^a: Si ruris cultor et terræ agricola, quia agrum suum seminibus præparat jactandis, non sibi sufficere putat terram ipsam forti vomere proscidisse, ac frequenti aratro duras edomuisse glebas, sed insuper studet agrum ipsam infecundis graminibus emundare, noxiis evacuare ruderibus, spinarum

^a Inquit Deest forte enim. Quæ sequuntur, verba sunt Congalli, priui abbatis Benchorensis, qui alio nomine dicebatur *Faustus*.

ac stirpium fomites excussos radice convellere, nequaquam credens terram suam boni esse germinis futuram, nisi mali graminis vacuum, ad se dictum putans illud propheticum: *Novate vobis novalia, et nolite seminare super spinas* (Jer. iv, 3); quanto magis nos oportet agrum cordis nostri vitiorum passionibus emundare, et non sufficere credamus nobis, terram corporis nostri jejuniorum et vigiliarum labore conficere, nisi in primis studeamus vitia corrigere, moresque componere, qui spem fructuum non terræ credimus, sed cælo repositam? Studeamus ergo in primis vitia eradicare, virtutesque insintare; eradicemus superbiam; plantemus humilitatem; eruamus iram; fundemus patientiam; excidamus invidiam; insinuemus benevolentiam. Cæterum si caro coneratur, et anima non fructificet, sic est, quasi arari campus non desinat, et nunquam tamen messis appareat; aut si quis stituum de foris auream, de intus luteam ædificaret. Quid enim prodest, si extra civitatem bellum geratur, et intus excidium patiat? velut si quis extra vineam et in circuitu ejus foderet, et intus incultam spinis ac tribulis relinquatur. Quid ergo prodest exterioris hominis religio, nisi [Leg. si] interioris quoque non adhibeatur emendatio? fictus esse et latro potest, fictus et hypocrita est quicumque aliud habitu ostendit, aliud moribus. Ne simus ergo tanquam sepulcra dealbata: de intus, non de foris, speciosi ac ornati apparere studeamus; vera enim religio, non in corporis, sed in cordis humilitate consistit. In quo enim alio Dominus habitat, nisi in veri humilis corde, juxta illud Isaïæ: *Ad quem autem respiciam, aut cum quo requiescam, nisi super humilem, et quietum, et tremementem sermones meos* (Isa. lxvi, 2)? Quicumque ergo se habitaculum Dei effici voluerit, humilem et quietum se facere contendat, ut non verborum aviditate [Forte ariditate] et corporis flexibilitate, sed humilitatis veritate cognoscatur esse deicola: cordis enim bonitas non verborum fictis indiget religionibus. Vana est ergo nitibus colorata corporis religio, vana similiter corporalis sola afflictio, et cassa hominis exterioris diligentia, nisi comitetur animi fructuosa temperantia. Quid prodest passiones impugnari a famulo, quæ inveniantur pacem habere cum domino? Ideo ne forte sine fructu laboremur, liberari a vitiis operam Deo auxiliante demus, ut postea virtutibus ornari possimus. Mundemus itaque nos quantum prævalemus ab omni vitiorum labe, a superbia primum, ab invidia, ab iracundia, a blasphemia, ab iniquitate, a malitia, a tristitia, a vana gloria, a cupiditate, a malignitate, ab omni amaritudine; ut humilitate et lenitate, ac benignitate, mansuetudine, temperantia, misericordia, justitia, lætitia, charitateque possideamur.

III. Sed quid facimus? Hæc quasi similia recitamus, et quasi similiter innoxia, inculta ac indiscreta relinquimus. Legendo ea delectamur, expellendo dissolvimur. Nunquid nos salvabit ea audire, quæ

intra nos comprobamur non habere? Nunquid si semper nobis legantur, et nunquam emendantur a nobis, crebra nos adjuvabit lectio eorum quæ tarde a nobis expelluntur? Nunquid solo sermone quis suam domum a quolibet squalore mundabit, aut sola loquela pulverulentos aggeres immundi ruderis submovebit? Aut nunquid sine sudore vel quæ ad vitam quotidianam pertinent, quis efficere potest? Patientia ergo, et diligentia, et labor ac studium infatigabile, interioris hominis nobis domum mundantibus, necessaria sunt, ut in injuriis patientiam, in religione diligentiam, in operibus laborem, in profectibus studium demonstramus. Crebro nobis prædicantibus tarde emendamus; crebro offensi, raro patientes; crebro victi, raro victores; crebro seducti, raro intelligentes sumus. Quid ergo nobis quasi infirmis ac indoctis pugnantibus quibus arma vertuntur in vulnera, subveniet, dum non hæc audire, sed complere laus est? Non enim auditu lex sanctificat, sed factio procul dubio; unusquisque non [*Codex, mendose, enim*] verbis tantum et corporali labore, sed morum maturitate et cordis puritate Dominum honoret. Nec dicatur de nobis: *Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (*Isa. xlix, 13; Matth. xv, 8; Marc. vii, 6*): et quando audis pugnam, crede vulnera, et fugas [*An fugias?*] interesse; et dum unusquisque pacem possidere a septem gentibus hostilibus se impugnantibus non potest, tandiu accinctus dimicare non cessat, donec septem gentium rex et rector, Dei dono viriliter dimicando, existat. Nullus enim coronatur, nisi qui legitime certaverit (*II Tim. ii, 5*), et nemo legitime in primo certamine certat. Primum itaque certandum est, deinde standum est, et in bello studendum est, ut postea legitime certandum sit. Utinam et nos legitime certaremus, ut et coronari mereamur; et sicut in eodem apparatu et sub iisdem armis sumus, ita cum hostibus nostris quotidie dimicaremus, ut non in nosmetipsos, sed in adversarios nostros tela torqueremus. Hoc longus bellandi usus cum Dei gratia præstabit, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor, et gloria, et virtus in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO III.

De sectando mundi contemptu et cælestium bonorum amore.

I. Quid in mundo optimum est? Auctori ejus placere. Quid est ejus voluntas? Complacere quod jussit, hoc est, recte vivere et pie æternum querere: pietas enim, et æquitas, pii et recti voluntas est. Ad id quomodo pervenitur? Studio. Studendum est ergo in pietate, et æquitate. Ad hoc conservandum quid juvat? Intellectus, qui cætera alia eventilans, nihil cui inhæreat, firmum inveniens, de his quæ mundus habet, ad unum quod æternum est, ratione convertitur. Mundus enim transibit, et quotidie transit, et rotatur ad finem (quid enim habet, quod fini non assignet?), et quodammodo vanitatis columnis fulcitur. Quando autem vanitatis finis adfuerit, tunc ille

A cadet, et non subsistet. Quod autem non fluitur, de mundo non dicitur. Morte ergo et occasu omnia transeunt, et non stant. Quid ergo sapiens diligere debet? Mortuam imaginem ex parte mutam et ex parte sonoram, quam videt et non intelligit? Si enim intelleret, forsitan diligeret; sed et in hoc offendit, in quo se non ostendit. Quis enim intelligit, vel semetipsum, vel alterum, florem terræ et terram de terra factum, qua dignitate Dei Filium, et cœlicolam facit terra et pulvis post modicum futurus, et nisi anima mediante nunquam profuturus?

II. Si quis hoc intelligit, cui Deus donavit, qua vita vivere oportet, ut æternus sit de mortali, sapiens de stolido, cœlestis de terreno, primum sensum habeat purum quo utatur ad bene vivendum, et non B quid est, sed quid erit, videat. Id enim erit, quod non est; et per ea quæ videt, ea quæ non videt cogitet, et nitatur esse quod creatus est, et Dei gratiam suo advocet conamine: impossibile est enim solum per se unumquemque adipisci quod perdidit in Adam. Quid autem prolest sensum accipere, et non eo bene uti? Bene utitur ille, qui sic vivit, ut nunquam aut pœniteat, aut pœniterit: pœnitentia enim sera male usum arguit, et bona conscientia vitam laulat. Quid ergo sensus purus diligere sapit? Illud certe quod diligere, et cætera omnia fecit, semperque manet, et nunquam senescit. Nihil aliud extrinsecum diligendum est secundum veri rationem, nisi æternum, et æterna voluntas, quæ ab æterno mirabili, ineffabili, invisibili, incomprehensibili, omnia implente, et omnia excedente, præsentem, et fugientem, inspiratur et animatur. Nihil hic sapiens diligere debet, quod nihil durat; æterna enim illic cum æterno, et caduca heic cum mortali sunt. Periculosum est ergo habitare inter fallentia et falsa, et non vera videre quæ debes amare, et videre insuper quæ fugiendo provocant, et quasi in somnio te cum eis peccare persuadent, et re otiosa tibi blanditiis rident, et jure diligenda, ac si non essent, sed subducunt.

III. Constat ergo sollicitum esse debere eum qui inter fallentes habitat, velut qui non evadet, si non eos fugerit, cauteque si bene egerit. Nos quomodo fugiemus mundum, quem diligere non debemus, qui in mundo sumus, quique ei mori docemur; et e contrario eum intra nos quadam livida cupidine cludimus [*Forte claudimus*], quem sub pedibus quasi nostris conculcare debuimus. Conculcat mundum, qui seipsum vincit, qui vitiis antequam natura, mente [*Forte tam mente*], quam corpore moritur: nemo semetipsi [*Forte sibi*] parcens, mundum odire potest; in se enim solo mundum aut diligit, aut odit. Nihil habet quod amet de mundo, qui corporis voluptatibus mortuus est. Tali morte moriamur, quia mors illa corporalis cunctos, ista paucos tenet. Paucorum enim sic vivere, quasi mortui [*Forte morituri*] quotidie; et dum non semper fuit, nec esse potest in mundo, sed in quadam brevi medietate, debet unusquisque sic vivere, quasi quotidie moriatur, ut æterna

tantum et cœlestia, in quibus, si meruerit, æternus A et cœlestis futurus sit, hujus mortis dubius, cogitet. Quæ enim ante mundum fuerant, ipsa erunt et post mundum, et in perpetuum, et adhuc sunt, sed non apparent, et a nobis in tantum celata sunt, ut non liceat ea loqui hominibus: in cor enim, aut in aures hominis non ascendunt, neque intrant, neque humano visu perspicere queunt (*Isa. LXIV, 4; I Cor. II, 9*). O quam dolenda conditio! Quæ amare debuimus, sic ea nobis sequestrata et incompta et ignota sunt, ut quandiu homines sumus, et in hoc corporis ergastulo constituti, omnino nobis impossibilia sunt videri, audiri, cogitari ea quæ vera bona sunt et æterna. Quid ergo faciemus? Vel ignota amemus, et quæramus, ne forte in perpetuum ea ignoremus et perdamus; sine causa enim natus est, qui illa per- B petua et in perpetuum ignorabit, et illa æterna in æternum nesciet. O te miserum hominem! quod vides debes odire, et quod amare te convenit, ignoras. Loquens tibi tua vita, irretiris, velis, nolis; in te habes quo comperiris; in te non habes quo solveris. Cavebisne te, miser, in teque ne confides, qui a te laquearis, nec a te solveris? oculos habens cæcus ligaris, libensque morti duceris.

IV. O intolerabilis cæcitas! o dolor incomparabilis! o infelicissima miseria! Qui favet adversariis, qui libenter se tradit persecutoribus sibi nunquam parcentibus, qui se alligantibus et morti tradentibus gaudens consentit. Quis unquam lætus ad mortem pergit? Quis ad jugulandum vel decollandum libens ducitur? Væ tibi, humana miseria! utinam tantum jugulareris vel decollareris, et non in æternum cruciareris. Quid te cæcius, o misera humanitas! Quæ sic erras videns, licet vides usque ad cœlum, non ultra; citra cœlum sapis, ultra cœlum non sapis. Dura incomprehensibilisque ignorantia, quis tibi nar- rabit inenarrabilia? Infelix humanitas, quid tibi subveniet? Audi quid Sapiens dixit: Cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt. Audisti, credo, Dominum in Evangelio dicentem: *Ite maledicti in ignem æternum (Matth. XXV, 41)*; et propter quid, scis, itur in ignem, miser homo. Esto misericors; forte a filio perditionis te sic abstrahere poteris: ne parcas cibo, ne fragili parcas vestimento, ne tibi tua præferas; plus te ames quam tua; plus animam, quam res tuas: tumet enim tantum es miser, et non tuæ res: plus temet amare debes quam aliena. Quid enim tuum est, præter animam? Noli ergo animam tuam perdere pro nihilo. Ne parcas caducis, ne æterna perdas; alienum tibi totus mundus est; qui nudus natus, nudus sepeliris [sepelieris]. O irremediabilis dementia! quid alienum caducum tanto amore diligis, ut æternum proprium in æternum perdas? Cogita itaque mortem, quæ finem dat mundi voluntatibus [Forte voluptatibus], et vide quo amœna divitum abiit lætitia. Luxus, jocus, libido, luxuria conticuere; et cadaver nudum, vermibus et putredine dissolvendum, limus susceptus, miserrima anima pœnis æternis

reddita. Quid hac conditione lacrymabilius? Quid hæc miseria infelicius? Qui usque ad corruptionem et interitum perpetuum hujus vitæ vana sectatur. Vere melior fuit unius horæ patientia, quam æterni temporis sera pœnitentia. Time ergo citra cœlum mortem; ultra cœlum ignem æternum; hoc quod vides, illud quod non vides, sed tamen credis ei, qui vidit. Verax enim est Dominus noster Jesus Christus, cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO IV.

Quod in præsentis vita laborandum, ut in futura quiescamus.

I. Omnis disciplina, juxta Apostolum, in præsentis videtur non esse gaudii, sed mœroris; postea vero jucundum fructum, placidumque mercedis [sensu his qui per eam exercitati sunt, reddet (*Hebr. XII, 2*). Quid enim revera hic sine mœrore vel labore discitur in tempore vel maximæ stoliditatis et fragilitatis nostræ? Si vero temporalia disciplinarum genera præsentis gaudii suavitatem adimunt, quid de hac nostræ scholæ disciplina sperandum est? Quæ etiam disciplina disciplinarum est, quæque æterni temporis jucunditatem, et æterni gaudii amœnitatem præsentis mœrore comparat. Quod enim est discipline genus quod castigationis mœrore careat? Quantum tristitiæ vel mœroris in artificiiis fabrilibus inest? Quantum laboris? Quantum industriæ fabricantibus, vel etiam ædificantibus imminet? Quantis verberibus, quibus doloribus musicarum discentes^a imbuuntur? Quantisve fatigationibus, vel quantis mœroribus medicorum discipuli vexantur? Qualibus vero inquietudinibus sapientiæ amatores, vel quantis paupertatis angustiis philosophici [An philosophi?] coarctantur? Postremo quantis periculis gubernacula appetuntur? In quibus omnibus post licet innumerabilium miseriarum labores, pacatissimus finis patienter exspectatur, cujus consideratione supra dictæ calamitates, licet non sine mœrore, licet cum multa amaritudine, tolerantur. Etenim si cum mœrore disciplina comitatur, finis tamen ejus in lætitia agit, et labor in securitate versatur, et miram in modum pro lætitia tristitia, pro suavitate amaritudo, pro securitate labor, pro quiete inquietudo patientissime toleratur. Licet enim ignorant, si ad D cujusque disciplinæ finem perveniant, tamen vel pro incerta spe futuri gaudii præsentem mœrorem sustinent, non aspernantur [Forte sustinere non asp.], et dum laborem [Forte laborant] non segniter, assequuntur. Quis enim eorum certus est, si vel magister illius unquam [Forte etiam] disciplinæ cujus laborem sustinet, futurus sit? Vel si hujus gaudii pro quo mœrorem tolerat, particeps existet?

II. Quod si itaque pro temporalibus et incertis tanta et talia infatigabiliter tolerantur, quid nos pro æternis et veris certisque sustinere debemus, quorum finis æternus est? Etenim si incertum est apud temporalium disciplinarum appetitores, quanto tempore adepta disciplina frui eis licebit; nulla tamen segni-

^a Musicarum discentes. Forte musicorum, ut mox medicorum. Discentes vero, id est discipuli.

tia eam sequendi [An asequendi?] dissolvuntur; et sic dupliciter nobis dubii pertinaciores sunt: quia si ad disciplinæ finem perveniant, ut dixi, incerti, pro vitæ scilicet incerto et sensus stoliditate; nihilominus adepta disciplina denuo dubitant, quam longe eadem utantur: quanto enim incerti de profectu, tanto certi de amittenda in brevi disciplina sunt. Temporalia ergo, ut diximus, studia, et defectiva ingenia, mœrores ac tristitias, angustias ac labores, pericula ac peregrinationes, injurias ac fatigationes, cum quidem apud illos constat incerta esse et fragilia hæc pro quibus tantæ calamitates sustentantur, tolerant nostræ scholæ disciplina si tribulationes habeat, si molestias, si mœrores, si amaritudines habeat, mirabitur, fugienda putabitur? Nonne sine disciplina aliqua perfecta magistratio, ut aliqua malitia [Leg. videtur militia] acquiri impossibile est? Aut disciplina sine amaritudine adipisci queat? Cum hæc ergo ita se habeant, præparemus animum, non ad lætitiã, non ad securitatem, ut Sapiens (Ecclesi. II, 4) ait, sed ad tentationes et tribulationes, ad tristitias atque labores. Christus tribulatus est, injuriatus, contumeliatus, passus est; tu in terra securitatem putas? Vide et intellige quam difficile est vinci [Forte vincere] sæculum, dum non aliter, nisi Christi morte sanctus de eo liberatur: Si via justus sic salvatur, peccator et impius ubi parabit (I Petr. IV, 18)? Audi Dominum dicentem discipulis: In mundo pressuram habebitis (Joan. XVI, 33). Et iterum: Vos autem flebitis et lugebitis, mundus autem gaudebit, et vos tristes eritis (Ibid., 20).

III. Vide mœrorem disciplinæ nostræ; intellige quod non de lætitiã ad lætitiã, neque de securitate ad securitatem, sed de luctu ad lætitiã, ac de tribulatione ad securitatem transitur. Patienter ergo tolerandus est brevis mœror, ut æterna acquiratur lætitiã; et leve tribulationis nostræ cum alacritate sustinendum est, ut æternam immensæ gloriæ vitam apprehendamus. Si enim pro caducis rebus hæc (ut diximus persæpe) accidunt et non vincunt, quid nos regnorum cœlestium negotiatores fatigabit, aut vincet? Nullis lætis vel tristibus, blandis vel amicis cedere debemus: utrisque enim mundus plenus est, et utraque dux belli nostri vincit. Et videamus quam periculose immundus cedit his quibus mundus et immaculatus non cessit: cum Christo respiciamus mundi honores, et diaboli regna cum omni gloria eorum. Quidquid diaboli est dedignemur accipere, eique brevis lætitiæ regi dicamus: Tua sint tecum in perditione (Act. VIII, 20): tristes simus usque ad mortem cum Christo, ut tristitiã nostra in gaudium convertatur. Rideat mundus cum diabolo: absit a nobis eorum lætitiã: si volumus gaudere nunc, ex parte gaudeamus in spe, verum gaudium postea habituri in re; tristes pro peccatis nostris, læti propter spem vitæ æternæ; tristes propter Christi absentiam, exultantes similiter, quia legimus: Videbimus eum sicuti est (I Joan. III, 2). Licet enim præsentium mi-

A seriarum mœroribus repleamur, licet peccatorum nostrorum frequentia tristemur; victoria tamen utrorumque liberalis lætitiã et nobile gaudium est: et licet pro tempore peregrinemur a Domino, ut pro brevis temporis bello in æternum coronemur; nimium tristes esse non debemus, scientes mox esse ad Deum nos ituros, et cum eo semper mansuros: ad hoc enim nos creavit, ut cum eo semper regnantes in sæcula sæculorum, laudemus, et gratias ei agere perseveremus. Hæc ergo scientes nullis laboribus, nullis tribulationibus deficiamus, nullis mœroribus vincamur, nullis bellis fatigemur, nullis disciplinarum anxietatibus destituamur, nullis rursus delictis dissolvamur, nullis blanditiis decipiamur, et, ut Apostoli voce dicamus (Rom. VIII, 38, 39), nullus nos, nihil nos a Christi charitate separet; nulla tribulatio, nulla angustia, nulla persecutio, nulla fames, nulla nuditas, nullum periculum, nulla vel mors gladii, ignis, crucis, necis; nihil triste, nihil suave, nihil durum, nihil blandum, nihil mundi verorum [Forte vanorum] nos a Christo separet, ut ei hic et in æterna sæcula hæreamus sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO V.

Quod præsens vita non sit dicenda vita, sed via.

I. O tu, vita, quantos decepisti, quantos seduxisti, quantos excæcasti! quæ dum fugis, nihil es, dum videris, umbra es; dum exaltaris, fumus es; quæ quotidie fugis, et quotidie venis; veniendo fugis, quæ fugiendo venis; dissimilis eventu, similis ortu; dissimilis luxu; similis fluxu; dulcis stultis, amara sapientibus. Qui te amant, non te sciunt; et qui te contemunt, ipsi te intelligunt. Ergo non es vorax, sed fallax: te ostendis tanquam veram, te reducis tanquam fallacem. Quid ergo es, humana vita? Via es mortalium, et non vita; a peccato incipiens usque ad mortem; vera enim esses si te peccatum primæ transgressionis humanæ non interrupisset, et tunc a cassabunda et mortalis devenisti, cum omnes tuos viatores morti assignasti. Via ergo es ad vitam, et non vita: vera enim non es; via, sed non plana, aliis longa, aliis brevis, aliis lata, aliis angusta, aliis læta; aliis tristis, omnibus similiter festinans, et irrevocabilis. Via es, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es: multi enim te vident; et pauci te viam esse intelligunt. Sic enim subtilis es et sic seductrix, ut paucorum sit te scire viam. Interroganda ergo es, et non credenda, nec vendicanda; trans-eunda, non habitanda, misera humana vita: nullus enim in via habitat, sed ambulat; ut qui ambulant in via, habitent in patria.

II. Quare ergo tu, mortalis vita, habitaris, diligeris, vindicaris? Diligeris, vindicaris a stultis et a perditis, contemneris a sensatis, caveris a salvandis. Timenda itaque es, humana vita, et multum cavenda, quæ sic fugitiva es, sic lubrica, sic periculosa, sic brevis, sic incerta, ut quasi umbra, aut inago, aut nubes, aut nihil, aut inane dissolveris. Dum ergo

* Cassabunda Forte, casabunda: caduca, lubrica, instabilis.

nihil es, o mortalis vita, sive imago, fugitiva ut avis, A ut nubes incerta, et fragilis ut umbra, ut somnium, sic per te iter agendum est, tam sollicitè, tam caute, tam expedite, ut viatorum more ad veram patriam a omnibus intelligentibus festinandum sit. De transacto securus, de eo quod restat sollicitus: nihil enim tibi prodest ascendere, quod ascenderis, nisi quod restat, evaseris: via enim et ascensus quidam putanda est via [*Forte* vita] hæc. Ne quæramus in via quod in patria futurum est: labor enim et fatigatio in itinere versatur, in patria requies et securitas paratur. Cavendum est itaque nobis, ne forte per viam securi simus, et ad veram nostram patriam non perveniamus. Sunt enim revera nonnulli in hoc itinere desides, securi, lividi, ut non tam in via, quam in patria esse videantur: et non tam voluntarii, quam inviti eunt ad patriam, nimirum jam perditam. Hic enim in via præcisi sunt patria, et de brevi vita æternam mortem mercati sunt. Infelices de frustrato commercio læti sunt, a iena caluca dilexerunt, et propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis sint læta, quamvis blanda, quamvis sint speciosa, aliena terrena devitemus, ut propria æterna non perdamus: fideles in alienis inveniamur, ut in propriis ac nostris hæredes efficiamur, donante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO VI.

Præsentem vitam similem esse umbræ.

I. Donante Domino de humana vita diximus, quod vitæ similitudo est, in qua unusquisque iter ad æterna C agens de alienis cupiditatibus securus, quasi viatici tantum paupertate contentus esse debeat, ut nullis hærens illecebris terrena cuncta sibi esse aliena intelligat. Nunc umbram esse eandem, ut jam ante diximus, ostendamus vitam. Non tibi videtur umbra case et imago vita hominis super terram? quæ sic dubia, quandiu sit et incerta, ut res umbræ æquetur. Vides enim et non vides; ipsa, nec ipsa, dicamus: quod fuit, non vides; quod erit, nec ipsum videre potes. Vides tantum quod est, quod diu stat: tolle quod es [*Forte* quod est], nihil vides; sic est invisus ac si non esset: ergo umbram videt unusquisque vitam suam, et a mane usque ad vesperam, quasi in quodam speculo vanitatem suæ vitæ circumspicit. Sed quælibet alia similia tantum in somnis videt: D similiter enim falsa pro veris speculatur, et pro veri imagine vanis b includitur. Quid enim, rogo, interest quod hesterno vidisti, ac nocte somniatur? Nonne hodie similiter vana esse tibi videntur? Etenim utique me non plus satiant pro veris quæ videndo fugiant, quam quæ somnianda includunt: utraque enim vana esse invenio. Quod enim sum, non fui, et non ero, et unaquaque hora aliud sum, et nunquam sto. Semper enim curro a die nativitatis usque ad diem mortis, et per singulos dies vitæ meæ mutor; et

a Omnibus intell.... sollicitus. Goldastus Parænet. vet. part. 1, pag 153, hunc locum, corruptum sane, ita restituit: omni intelligenti festinandum sit, de

quæcunque mutantur, vel quomodo mutantur, non video; et totam simul in uno vitam meam nunquam videre possum; et quod heri fui, hodie non sum; sic quod hodie sum, cras non ero; et sic semper mobilis et mutabundus per cætera vitæ meæ spatia ero, ut de momento in momentum, de momentis in horas, de horis in dies, cum incertis ætatis meæ spatiis concurram ad mortem, ut ibi videam certa et vera, et tota simul in uno, quod hic mihi impossibile est.

II. O me miserum! si ibi vitam non videro, quam nunquam veram video; veram enim esse ibi eam necesse est, ubi æternitas agit. Fuge ergo, fuge, o tu, vitæ mortalis umbra; fuge tu nos, et nos te: tu fuge ut facis; semper enim fugis, ut cito vera vita veniat: nos te, ne nos decipias, fugiamus: tardos enim blandis decipere soles impedimentis. Fuge, inquam, et festina quæ multos seduxisti, et nos seducere instas, et alios post nos deduces, et morti assignabis. O quam cæca es tu, quam seducens, incerta vita! me exspectas, ut rapias; me provocas, ut suadeas; me rogas, ut seducas; me suades, ut decipias. Quis tam insipiens est, ut te credat, quæ decipit amantes, et seducis credentes? Qui enim te diligunt, decepti sunt; et qui te credunt, seducti sunt: qui autem te negligunt, ditati sunt; et qui te fugiunt, salvati sunt. Deum quærunt, qui te contemnunt. Fugiamus itaque nos te, antequam tu nos: et quia sic mortalis, brevis, caduca, incerta, insubilis, mobilis, mutabilis, convertibilis es; nos Dei et vitæ æternæ amatores et negotiatores potius, quam tui nos habeamur, et te fluentem et fugientem fugiamus, ne nos cum tuis amatoribus vindices. Fugiendum est enim nobis quod fugit, et sic in eo vivendum est, quasi quotidie moriendum esset. Quid enim interest nobis hodie, sive cras mori? Dum enim mori nobis necesse est, sic nobis est mors consideranda, quasi jam diu præteriret; et dum nihil durat ante mortem, festinandum est ad mortem, ut possimus vera æterna videre post mortem. Quamobrem non tardandum est, sed festinandum est de umbra imaginatæ vitæ, ad veritatem veræ vitæ. Et quia alia via vitæ carnalis, alia via profectus spiritualis; currat animus profectibus, sicut vita cursibus, et ita animi augeatur maturitas, ut ætatis plenitudo; et sicut vitæ circuli minuuntur, sic vitiorum numerus decrescat, ut cum sæculo sua relinquamus, et nihil de ejus moribus nobiscum feramus ad Dominum, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO VII.

De cæcitate hominis, qui neglecto spiritu inservit corpori.

I. O te cæcam insaniam! o te cæcam foveam, humanam voluntatem, quæ accepta celas, et data non reddis! frustra placaris, quæ ingrata pascaris; fru-

transactis secure, de eo quod restat sollicito.

b Includitur. Forte, illuditur. Sic paulo post pro includunt legendum videtur illudunt.

stra voras, quæ sic opportuna sensum [*Forte censum*] A potes; si non, parce redde, avare exsolve; nihil nisi tuæ voracitatis exigas. O protusata, sanguisuga impatiens, immitis saturata, blanda jejuna, vorax, inverecunda, edax, quid habes recti? quid honesti? nihil. Quæ frustrata quæris, quæ vituperata iteras, quæ turpia ornas, quare te ipsam non consideras? o misera humanitas, intus putrida, felle, humore, liquore, sanguine, flegmate plena: foris vero pellem lavatam [*Forte lavata*], sed nunquam tamen mundatam [*Forte mundata*]; semper enim de intimo immunditiæ cæno coinquinatis, pollueris: licet quotidie lavaris, quotidie violaris. O pullatam pellem! frustra lavaris, quæ natura immunda es. O inversam cæcitate! quod lavas, quod ornas, natura, putredo: quod autem violas et polluis, natura, nitor. Quid munda coinquinas, et immunda lavas, quæ animam corrumpis et corpus ornas? Satisne te diligis, an satis te ignoras? Si enim te scis, quare horrida et immunda flegmatis et stercoreis domicilia diligis? Si videris in vestimento tuo immunditiam, si flegmata horrescis, et aspectum retro torques, et te in tuis vestimentis immundum sterquilinum, et olidum ac putridum volutabrum non fugis, non detestaris? Non vides quid tua fistulata pellis per sua foramina foveat? pudet referre, quod amare non pudet. Quare horrida non horrescimus? quare pudeuda non detestamur? quare fetida non fugimus? Nonne quia non sapimus, et quia mundi non sumus? Ideo immundus immunda quærit, et turpia turpis, et inhonesta inhonestus; et quia cæci, inhonesti sumus, idcirco nulla verecunda declinamus. Si enim cæci non sumus, quare nosmetipsos primam nostram immunditiam non despiciamus? quare nos vel nostram verecundiam, vel nostram turpitudinem non contempnimus? Nonne turpia esse honesta tibi non videntur? quæ crebris lamentis et ornatibus variis indigent, et ingrata suis non satiantur impendiis, et satiata non juvant futuris, et transacta voluntas præsentem non satiat, nec futuram repellit ^a.

II. In vanum ergo laborat qui talia pascit, et in ventum seminat, qui vanæ voluntati huic servit, ubi expensum non expedit servitium. Esuriant itaque ista, quæ sic ingrata, sic molesta sunt, ut semper esurire videantur. Qui ista pascunt, se ipsos decipiunt. O inhonesta servitus, qua carne fruitur [*Forte carni servitur*]! o dura! o inexorabilis! o fera, licet domestica dominatio! quæ quotidie solvitur et quotidie exigitur; sub die vadit et venit; saturata exit, esuriens redit. Væ his qui hic pascuntur, ubi fames dominatur, nec divitiis vincitur, et dum hæc solvuntur, alia exiguntur. Redde enim prima, secunda cogere exsolvere; gulam pasce, libidinem exigeris. Cum Susanna ergo clamandum est: *Angustia mihi undique* (*Dan. xii, 22*). Et cum Paulo ejulandum est et dicendum est: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* (*Rom. vii, 24*)? Si necessaria solvas, non necessaria reddere cogere. Si ergo miser hominam secunda reddere times, prima nega si

A potes; si non, parce redde, avare exsolve; nihil nisi invitus exsolvas; nihil libenter dones. Sed non potes; video, quod pejus et gravius est, quia exactores diligis. Et amicus est tibi inimicus tuus. Quid dicam, nescio, quid suadeam, ignoro. Unum dicam quod scio: qui hic pascitur, hic saturatur, hic jucundatur, hic ridet, hic inebriatur, hic ludit, illic esuriat, illic sitiit, illic lugebit, illic lamentabit, illic ululabit, sicut Dominus dixit: *Væ his qui rident, quia ipsi lugebunt*; et: *Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis* (*Luc. vi, 25*). Duo enim tempora succedunt, et duæ vitæ, et duo sæcula sunt: una vitæ brevis, et altera longa; et qui in una esurit, in alia pascetur; qui vero hic vorat, saturatur, consolatur in una; in altera esuriat et sitiit juxta illud Isaie: *Propter hæc dicit Dominus: Ecce qui serviunt mihi, manducabunt et bibent; vos autem esurietis et sitiitietis* (*Isa. lxx, 13*). Et post pauca: *Ecce, qui serviunt mihi, exsultabunt in jucunditate; vos autem propter dolorem cordis clamabitis, et præ contritione spiritus ululabitis* (*Ibid., 14*). Cum hæc ergo ita sint, parcendum est divitiis, et brevi voluntati [*Forte voluptati*] minime serviendum, ne pascamur ad esuriem, ne forte satiemur ad famem, et bibamus ad sitim: videmus enim aut hic, aut illic, unum e duobus necesse experiri. Quamobrem si saturemur, si bibamus, o nos miseri! ex parte, non ex toto hic comedamus, necessaria, non suavia; cum paupere manducemus, cum paupere bibamus, cum paupere participemus, ut vel sic cum paupere illic participare mereamur, ubi saturabuntur qui hic pro Christo esuriunt et sitiunt justitiam (*Matth. v, 6*). Quorum enim regnum cælorum (*Ibid., 3*) est, nisi pauperum, qui animis humiles, et divitiis pauperes pro Christo sunt? cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO VIII.

Quod ad cælestem patriam, viæ præsentis finem, festinandum sit.

I. Ecce nunc de fine vitæ dicendum est: jam enim diximus viam esse humanam vitam, et quam sit dubia et incerta, et non esse quod est, umbræ similitudine monstravimus: similiter, quam improvisa et quam cæca est ante diximus, de fine vero vitæ nostræ, Spiritu sancto nos adjuvante, nos ter sermo producendus est. Viatorum est festinare ad patriam: eorum similiter est in via sollicitudo, in patria securitas. Festinemus ergo ad patriam, qui in via sumus; tota enim vita nostra, quasi iter unius diei est. Primum nobis est, nihil hic amare; sed sursum amemus, sursum desideremus, sursum sapiamus, sursum quæramus patriam: ibi enim, ubi [*Forte ibi*] Pater est. Patriam ergo non habemus in terra, quia Pater noster in cælis est (*Matth. vi, 9*). Etenim si potestatis virtute, et deitatis magnitudine ubique est, quam mare profundior, terra stabilior, mundo latior, aere purior, cælo altior, sole clarior est (*Job. xi, 8, 9*); in cælis tamen manifeste est, in quibus panis angelorum est, qui ut

^a *Repellit. Deest forte esuriem, famem, vel quid simile.*

domestici beatam cœli primi regiam incolunt, et Dei fruuntur conspectu. Sed quia inconspicibilis Dei natura [*Fortè naturam*] sinceram natura infirmior ferre non poterat; ideo Deus pius, intra quem omnia, et extra quem nihil, primam regionem cognitionis suæ quam primo cœlo inclusit (quod aquis elevatis temperavit) supernis virtutibus deputavit: nisi enim illa primi cœli natura supra dictis aquis temperaretur, superni Dei accensa virtute, nequaquam ab inferioribus esset patienda naturis; ac sic omnibus ubique præsens, inconspicibilis Deus est. Plus enim est, quam totus conspici queat, et plus omnibus, qui omnia ex nihilo creavit; et ideo cum videtur, invisibilis est, quia quis sit et quantus sit, sibi soli notus est. Pulseamus tamen illum, quia unicuique pro merito puritatis notus adest, invisibilis licet, inestimabilis licet, Deus Trinitas. Pulseamus, inquam, vel hinc, vel illuc familiarius, vel intremus, vel manifestus intelligamus, et nos in via cantantes dicamus: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus* (*Cant. 1, 3*); et: *Post te adhæsit anima mea* (*Psalm. LXXII, 9*); et: *Trahe me post te* (*Cant. 1, 3*); ut cum his canticis mundum festinanter transeamus, ac de supernis gubernati, præsentia negligamus, et de cœlestibus semper cogitantes, terrena despiciamus: nisi enim cœlestibus desideriis impatientibus inhiemus, terrenis necesse est hærebimus.

II. Occupemus itaque nos divinis, ne forte humanis; et quasi peregrini semper patriam suspiremus, semper patriam desideremus; finis enim viæ semper viatoribus optabilis et desiderabilis est: et ideo quia sumus mundi viatores et peregrini, de fine viæ, id est, viæ nostræ semper cogitemus; viæ enim finis nostræ, patria nostra est. Sed ibi omnes sæculi iterantes [*Fortè itinerantes*] pro meritis diversa sortiuntur; et boni viatores in patria requiescant: mali vero de ea peribunt; multi enim patriam veram perdunt, quia plus viam diligunt. Non plus viam nos, quam patriam diligamus, ne æternam patriam perdamus; talem enim habemus patriam, quam amare debemus. Duret igitur apud nos ista definitio, ut hic vivamus in via; ut viatores, ut peregrini, ut hospites mundi, nullis hærentes cupiditatibus, nullis terrenis inhiantes desideriis, sed cœlestibus et spiritualibus formis animos nostros repleamus, virtute et opere psallentis: *Quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? Sitivit enim anima mea Deum fortem rivum* (*Psalm. XLI, 3*); et: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi* (*Psalm. CXLII, 6*); et cum Paulo dicentes: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* (*Philipp. 1, 23*), sciamus nos licet peregrinos a Domino quandiu sumus in corpore (*II Cor. v, 6-8*), præsentem tamen esse oculis Dei. Quapropter omni ignavia calcata, et omni deposito tepore, nitamur ei qui ubique præsens est, placere, ut cum bona conscientia et via hujus sæculi ad beatam patriam nostri Patris æternam, et æterni transire feliciter possimus, de præsentibus ad absentia, de tristibus ad læta, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœlestia, de regione mortis ad regio-

nam vivorum, ubi facie ad faciem cœlestia videmus, et Regem regum recto regimine regna regentem Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO IX.

De extremo judicio.

I. Adhuc de fine dicamus, fratres charissimi: finis enim viæ nostræ, ut diximus, nostra patria est. Sed quia alii hic patriam possidentes, illic finem viæ in patria non habebunt; sed de via in viam vadunt, id est, de pœna in pœnam animo remordente mutabuntur, et requiem non habebunt; ideo viæ, id est, viæ illorum finis patria non est, sed pœna; non est requies, sed inquietudo. Justorum autem viæ finis est vita æterna, requies, pax perennis, patria cœlestis, æternitas beata, lætitia infinita. Diversus itaque finis viæ humanæ viæ est; quia licet fragilitate et volubilitate lubrica, ac incerta fugacitate via viæ humanæ similis, studiis tamen ac profectibus dissimilis est. Sed dissimilem vitam hic sors similis premit, et incerti itineris incursus manifestat: similiter enim omnes nascuntur, crescunt, decrescunt, infirmantur, tribulantur, moriuntur; sed quando ad finem veniunt, ibi discernuntur, et quos similis incursus fatigavit, dissimilis ordo segregavit: ibi enim vera probatio et diligens examinatio similis miseræ erit, qua omnes viatores viæ, quam mortales similiter terræ premunt. Illic enim, ut Apostolus ait: *Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit* (*I Cor. III, 13*). Videte ordinem miseræ humanæ viæ de terra, super terram, in terram, a terra in ignem, de igne in judicium, de judicio aut in gehennam, aut in vitam: de terra enim creatus es, terram calcas, in terram ibis, a terra surges, in igne probaberis, judicium expectabis, æternum autem post hæc supplicium aut regnum possidebis; quia illic oportet nos, ut ait Apostolus, *manifestari ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui, prout gessit, sive bonum, sive malum* (*II Cor. v, 10*); quam rem etiam Dominus in Evangelio denuntiat: *Filius hominis venturus est in gloria sua, et tunc reddet unicuique secundum opera sua* (*Matth. XVI, 27*). Expavescite, quæso, dictorum pondus, et cum timore et tremore suspecta semper mente illum tremendum divini judicii adventum indesinenter cogitate, ubi ante illud tribunal Christi judicis horrificum, *uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit, et propria uniuscujusque corporis, sive bonum, sive malum, quisque ut gessit referet; et ubi Filius hominis veniens unicuique secundum opera sua reddet.*

II. Satis tremenda sententia est, fratres, quia non dixit, *secundum misericordiam suam*, sed *secundum opera sua unicuique reddet*: hic enim misericors, illic justus iudex. Idcirco timendum est, tremendum nobis et mortuum, qui hæc legimus et audimus, charissimi, quando Deo prædicante cognoscimus juxta opera sua unicuique reddendum esso. Quid durius dicere potuit? quid spei reliquit humanæ? quis enim potest per ignem justificari et Judicis mise-

recordia non egere, qui in corpore peccati habitat? **A** quis, rogo, humani generis carnem gestans, hæc non timeat, quibus nos omnes manifestandos et quodammodo assignandos esse ante tribunal Christi, et ibi opera nostra per ignem probanda prædicatur? Cum dolore pro perditis dicendum est: Ut quid limus sensum accipit? quare sensus factus est de pulvere? qui de terra creati, paululum super eam stantes, in eandem paulo post intraturi, eadem nos iterum, jussu Dei, reddente ac projiciente, novissime per ignem probabimur, ut quadam arte terram et lutum ignis dissolvat; et si quid auri aut argenti habuerit, aut cæterorum terræ utilium paracarassimo [paracaximo] liquefacto demonstrat. Mortuorum ergo animorum est et desperabilium ista non timere: nam cuius vel semel hæc audire, cautelæ sufficere debuit. Quapropter nihil nobis utilius sciamus, quam ut omnibus diebus vitæ nostræ vitam ancipitem retractantes, nosmetipsos quotidie discutiamus; et verborum cogitatumque nostrorum rationem agentes, et humanam vitam perhorrescentes, hunc supra dictum istius vitæ, id est vitæ nostræ finem, cumcunctis spretis mundi hujus voluptatibus, sine intermissione cogitemus. Videmus vitam, sed umbram et imaginem fugientem et fallentem advertimus. Ne ergo nos fallax et seductrix, brevis et temporalis, caduca et fragilis, amara ac tristis vita decipiat; de verâ et æterna semper cogitemus, quæ post mortem immortales justos habitura sit. Vide vicissitudinem rerum: vita ante mortem, et post mortem vita: justus prius duas possidet, et peccator impius unam infeliciter habuit, alteram felicem perdidit: post brevem enim vitam, de morte in mortem vadit in Interitum, de quo Dei pii bonitas nos dignetur eripere per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

INSTRUCTIO X.

De terribili venturi Judicis ira declinanda.

I. Multum nobis de sine, fratres charissimi, timorem Dominus in superioribus per Evangelium et Paulum incussit. Quod nobis post hæc tam tremenda divini canonis testimonia refugium est? quibus lacrimis, quantis suspiriis opus est? qualibus compunctionibus durum et lapideum cor conterendum est, ut iram Judicis tantam effugere possimus? quam universitatis creator Deus ac Dominus noster per se ac Apostolum prophetasque minatur, qui easdem minas non tacent dicendo: *Ecce dies Domini venit, ardens ut clibanus, et exuret eos: et erunt omnes alienigenæ et omnes qui faciunt iniquitatem, ut stipula; et incendet eos dies illa quæ venit, dicit Dominus omnipotens; et non relinquet radix et germen (Malach. iv, 1).* Similiter et alius dicit propheta: *Ecce venit Dominus omnipotens: et quis sustinebit diem adventus ejus? Aut quis supportabit conspectum ejus? Quia ipse ingreditur ut ignis conflatorii (Malach. iii, 1, 2).* Sed et Isaias dicit: *Ecce dies Domini veniet insanabilis, dies iræ et furoris, dies nubis et nebula (Sophon. i, 15).* Et paulo post: *Cælum enim quietetur, et terra more-*

bitur a fundamentis suis, propter furorem iræ Domini sabaoth in die, qua supervenerit furor ejus (Isa. xlv, 13). Et iterum dicit: *Movebuntur fundamenta terræ, perturbatione perturbabitur terra, stupore stupebit terra, inclinatione inclinabitur terra, et commotione commovebitur terra: sicut ebrius et crapulatus excutietur (Isa. xxiv, 19, 20).* Asaph quoque similia loquitur: *Deus manifeste veniet, Deus noster et non silebit: ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida (Psal. xlix, 3).* Et David consona huic loquitur dicens: *Ignis ante ipsum ardebit, et inflammabit in circuitu inimicos ejus (Psal. xcvi, 3).*

II. Post hæc, inquam, tam tremenda Veteris et Novi Testamenti præconia, quibus heri et hodie pauca commemoravimus; qua satisfactione iram tanti Judicis evadere possimus, videamus. Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi meminisse debemus dicens: *Qui vult animam suam salvam facere, perdat eam: nam qui perdiderit animam suam propter me, inveniet illam (Matth. xvi, 25).* Perdendum ergo est libenter quidquid diligimus præter Christum, pro Christo: vita primum qua corpus animæ societate vivificatur, si ita necesse sit, pro Christo martyrizantibus prodatur; aut si talis beatitudinis desit occasio, non tamen voluntatum deerit mortificatio; ut qui vivit, non sibi vivat, sed ei qui pro ipso mortuus est (II Cor. v, 15). Vivamus ergo ei, qui cum moritur pro nobis, vita est; nosque nobis moriamur, ut Christo vivamus: ei enim vivere non possumus, nisi nobis ante, hoc est, nostris voluntatibus, moriamur. Christi simus, non nostri: *Non enim sumus nostri, empti enim sumus pretio magno (I Cor. vi, 19, 20),* et vere magno, quando Dominus pro servo, Rex pro ministro, Deus pro homine datur. Quid debemus nos reddere, si creator universitatis immerito pro nobis impiis (creatura tamen sua) mortuus est? Putasne non debeat mori peccato? certe debes. Moriamur ergo, moriamur pro vita, quia vita moritur pro mortuis, ut cum Paulo dicere possimus: *Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. ii, 20),* ille qui pro me mortuus est: electorum enim est ista vox. Nullus autem potest sibimet mori, nisi Christus in illo vivat: si autem Christus in illo sit, sibimet vivere non potest. Vive in Christo, ut Christus in te.

III. Sed quæris quomodo sensus vivat in illo, ut te doceat tibimet mori et Christo vivere: vel, ut verius dicendum est, tibi vivere: qui enim moritur pro Christo, ipse vivit; et qui sibi vivit, moritur. Mortalis est enim, si voluntatibus suis vivit juxta illud Apostoli: *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini (Rom. vii, 13).* Videtis ergo, charissimi, quia in alienis habitamus, dum vel vita nostra non est nostra: et non nobis vivere debemus; et grandis violentia est, per laborem querere, et per studium habere, quod natura vitata non servaverit. Sed tamen arbitrii electionem, amissa licet beatitudine, non amisit. Inde nunc per vim et violentiam regnum rapimus cælorum, et illud quodammodo quasi inter melias hostium manus e medio agonis campo, et scu-

certaminis sanguineo solo, abstrahimur, dum non A
 olum ab adversariis, sed a nobis ipsis durius impu-
 gnantur dum unusquisque male seipsum diligit, et
 in eo quo diligit, seipsum nocet: ille enim bene dili-
 git, qui seipsum salubriter odit, hoc est, affigit;
 qui vero suis adversariis consentit, non recte se dili-
 gere dicitur. Grandis ergo miseria est, qui seipsum
 nocens non sentit. Cum enim ipse sibi homo con-
 trarius est, non est omnium sic illum pacare, ut
 vere qui seipsum diligit. Pugnandum ergo hic est
 et certandum cum vitiis nostris, ut alibi coronemur.
 Tempus enim hoc, tempus belli est; ideo enim nemo
 putet securitatem in bello, quia nullus dormit in
 bello, et nullus securus ingreditur aciem. Acies itaque
 nobis dirigenda est contra omne vitiosum, voluptuo-
 sum, male blandum. Sufficit autem pugnantibus ad-
 versarios vincere: si teipsum viceris, omnium victor
 es; si vero tui victor proprius est tibi mortuus, Deo
 vivus comprobaris; quando autem mortuum audis,
 qua audacia intraturus ad iudicium Christi, suæ
 causæ advocatum et sui desiderii suggestorem, et
 sui contemptus ultorem, unusquisque pro Christo
 martyrizans se ipsum facit. Si enim vere Christi
 crucem assumpsisset, nihil ei horum licere animad-
 verteret, quia et Christus in hoc exemplum dedit, ut
 nullus quod suum est quærat, dicendo: *Non sicut
 ego volo, sed sicut tu vis* (Matth. xxvi, 39), et: *Des-
 cendi non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem
 ejus qui misit me* (Joan. vi, 38).

IV. Se unusquisque consideret, ne liber et vivus
 in loco servi et crucifixi inveniat; et unusquisque C
 in quo vocatus est, in eo permaneat apud Deum, et
 sicut Apostolus dixit: *Sive liber, sive subjectus* (I Cor.
 xii, 13) sub jugo humilitatis, quasi servi in Christo
 sint. Contra se ergo unusquisque nostrum, charissimi,
 veniat: nam si non contra nosmetipsos, sed contra
 fratres vivamus, et si loquamur ut libet, non est
 vera, sed falsa religio nostra. Nihil itaque liberum
 in servis Christi esse debet, et nihil altum in Chris-
 ti esse humilitate oportet. Non simus ergo superbi, non
 simus protervi, non liberi; sed simus humiles, lenes,
 affabiles, communes, ut Rex humilis, alius tamen, in
 nobis Christus regnet. Sed ut hanc salubrem mortem
 quadam spei suavitate diligamus, finem ejus audia-
 mus. Quis enim revera felicior est illo cujus mors
 vita est, cujus vita Christus est, et Salvator merces
 est; cui cælum humiliatur et paradus patet; cui
 terra cœlestis, et infernus clusus est; cui janua ape-
 ritur et vita non finitur; cui Deus Pater, et angelus
 minister; qui de brevi longum, de misero beatum,
 de caduco æternum, de tristi lætum, de humili excel-
 sum, de terra cœlum, de mortali Deum, felici com-
 mercialio acquirit? Si itaque præsentia despiciamus et
 futura solummodo quæramus, hæc omnia supra
 dicta in melius commutamus. Sed si (quod absit)
 potiora inferioribus postponamus, utraque sine dubio
 perdemus. Quamobrem si cum Jesu vitam quæra-
 mus, ^a ut mortificationem ejus ante in nobis habea-

mus; quod nobis Deus Christus præstare dignetur,
 qui cum Patre semper et Spiritu sancto est unus
 Deus in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO XI.

De dilectione Dei et proximi.

I. Moyses in lege scripsit: *Fecit Deus hominem
 ad imaginem et similitudinem suam* (Gen. i, 26). Con-
 siderate, quæso, dicti hujus dignitatem. Deus omni-
 potens, invisibilis, incomprehensibilis, inenarrabilis,
 incæstimabilis, de limo hominem fingens, imaginis
 suæ dignitate nobilitavit. Quid homini ad Deum?
 Quid limoso [*Fortè limo*], et spiritui? *Deus enim spi-
 ritus est* (Joan. iv, 24). Grandis dignatio, quod Deus
 suæ æternitatis imaginem, et morum suorum simili-
 tudinem homini donavit. Magna dignitas homini Dei
 similitudo, si conservetur; sed grandis iterum dam-
 natio, Dei imaginis violatio. Quod enim homo accipit
 de flatu Dei, si in contrarium depravaverit usum, et
 beneficium naturæ contaminaverit; tunc Dei simili-
 tudinem corrumpit, et quantum in se est delet: si
 autem animæ insitis virtutibus usus fuerit in rectum,
 tunc Deo erit similis. Quasunque ergo Deus in nobis
 in prima nostra conditione virtutes seminavit, ipsas
 ei reddere nos præceptis docuit. Hoc est primum:
Diligere ex toto corde Deum nostrum (Matth. xxii, 37;
 Marc. xii, 30), *quia ipse prior dilexit nos* (I Joan. iv,
 10) ab initio et antequam essemus. Dei enim dilectio,
 imaginis ejus renovatio. Deum autem diligit qui ejus
 mandata custodit; dixit enim: *Si diligitis me, man-
 data mea servate* (Joan. xiv, 15); hoc est mandatum
 ejus, dilectio invicem, juxta illud: *Hoc est manda-
 tum meum, ut diligatis invicem, sicut et ego dilexi
 vos* (Joan. xiii, 34). Dilectio autem vera non verbo
 est tantum, sed opere et veritate (I Joan. iii, 28).
 Reddamus itaque Deo nostro, Patri nostro, suam
 imaginem inviolatam in sanctitate, quia ille sanctus
 est, juxta illud: *Sancti estote, quia ego sanctus sum*
 (Lev. xi, 44; I Petr. i, 16): in charitate, quia cha-
 ritas est, juxta illud Joannis: *Deus charitas est*
 (I Joan. iv, 8): in pietate et veritate, quia ille pius
 et verax est.

II. Ne simus alienæ imaginis pictores: tyrannicæ
 enim imaginis pictor est, qui ferus est, qui iracundus
 est, qui superbus est. Sicut enim falsa scientia legi-
 tur, sic falsa etiam imago umbrata deprehenditur.
 Divisa est enim veritas a falsitate, justitia ab iniqui-
 tate, charitas a malignitate, diligentia a securitate,
 æquitas a pravitate, dilectio a simulatione: et utra-
 que imagines quasdam in nobis pingunt, sibi invicem
 contrarias. Pietas enim et impietas, pax et discor-
 dia contraria sibi sunt. Ne forte itaque nobis tyran-
 nicas introducamus imagines, Christus in nobis pin-
 gat suam imaginem, qui pinxit dicendo: *Pacem
 meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (Joan. xiv,
 27). Sed quid prodest quod scimus quia pax bona
 est, si non bene servetur? Solet enim optimum
 quodque fragilissimum fieri; et pretiosa quæque ma-
 jori cautela et diligentiori custodia indigent: nihiquam

^a Ut mortif. Præmittendum, opus est, aut quid simile sensum complectens.

euim fragile est, quod levi sermone perditur, et minima fratris læsione deperit. Nullum enim lædis, quando ei adularis; et nulli blandiris, quando eum despicias. Dic enim *Fatus* (*Matth. v, 22*), et pacem violasti, et reus factus es gehennæ. Cavendum est itaque dilectionem fraternam studentibus complere, loqui ut libet, et pro animi motu linguam movere; dum non solum de injuriosis, sed etiam de otiosis sermonibus rationem reddemus (*Matth. xii, 36*). Quapropter studendum est in multis sermonibus non immorari, sed necessaria quæque loqui. Nihil enim suavius hominibus, quam aliena loqui et aliena curare, et otiosa passim verba proferre, et de absentibus detrahere; et ideo qui non possunt dicere: *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut possim sustinere eum qui lassus est, verbo* (*Isa. l, 4*), taceant, et si quid dicant, pacificum sit. Quamvis enim sapiens, minus paucis offendit sermonibus, quam multis: quando enim unusquisque mentitur, maledicit, detrahit, seipsum proprio mucrone jugulat. Quid autem aliud nobis inimici optassent, nisi ut nostris armis propriis succumberemus? *Noli detrahere, ait Scriptura, ne eradiceris* (*Psal. xxxvi, 8, 9*). Vide quid laboratur in operibus impietatis: habitatio et plantatio, quam vix magnis ac divinis laboribus plantamus, uno detractionis verbo eradicatur; et quod longo labore vix queat stabiliri, unius sermonis impetu subruitur. Caveat ergo unusquisque, ne sua radix de terra viventium eradicetur pro odii detractione. Nullus enim unquam detrahit ei, quem diligit; detractio enim, odii primogenitus est, et ideo talis patris filius merito eradicandus erit.

III. Periculosa habitatio, charissimi, in qua ista non vitantur. *Si enim, ut ait Apostolus, invicem invidentis et invicem mordetis, invicem detrahitis, dico, videte ne ab invicem consumamini* (*Gal. v, 15*). Si enim qui non diligit, in morte est (*I Joan. iii, 14*), ubi erit qui detrahit? Lacrymis in his opus magis, quam verbis est. Quid enim dignius, quidve abundantius lex Dei mandavit, quam dilectionem? Et raro invenis quemquam sic facientem. Quid dicemus pro excusatione? Nunquid possumus dicere: laboriosum est? durum est? Non est labor dilectio: plus suave est, plus medicale est, plus salubre est cordi dilectio. Si enim vitiiis languidum non fuerit cor, ipsius sanitas dilectio est, et quod Deo charum sit: nihil autem Deo plus charum est, quam dilectio, spiritualis maxime; cum suæ legis et omnium mandatorum suorum summa sit juxta illud Apostoli: *Qui autem diligit proximum, legem implevit* (*Rom. xiii, 8*). Qui vero legem implevit studio dilectionis, habet vitam æternam, sicut et Joannes dicit: *Fratres, scimus quoniam de morte ad vitam transivimus, quia diligimus fratres: qui enim non diligit, in morte est. Si quis autem odit, homicida est. Scitis autem, quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem* (*I Joan. iii, 14, 15*). Aut ergo nihil agendum est, nisi dilectio; aut nihil sperandum est, nisi pœna: *Plenitudo enim legis charitas* (*Rom. xiii, 8*), quam nobis ille pius abundanter

inspirare dignetur Dominus noster et Salvator Jesus Christus, qui dignatus est dare, pacis conditor et charitatis Deus, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO XII.

De compunctione et vigilantia qua Judicis adventus expectandus est.

I. Compunctionis necessariæ insinuationem superioribus sermocinationibus utcumque suggerere tentavimus, et quasi soliloquus, proprii licet, omnis tam [*Forte* tamen] cordis ignaviam suscitare voluimus: sed quia fidei paupertas et carnis voluntas mundi cupiditatibus hæc castigationum documenta tepide audiens contemnit, persæpe eadem iteranda sunt: si enim fides dubia non esset, vel unum de supradictis divini oraculi testimoniis abunde sufficeret. Credunt ergo et non credunt, qui audita negligunt; alioquin si tibi hodie, Utare, quidam diceret, quod iudex sæculi hujus vult te crastino vivum exurere; quid, rogo, tibi sollicitudinis, quid timoris immineret? Et his auditis, si esset tibi unius diei spatium liberum, quanta faceres? quomodo acclamares? et per quos discurreres? quam humilis et quam lugens et sordidus obherrares? Nonne effunderes omnem pecuniam tuam in eos, quorum intercessione evadere posse te crederes? nonne omnia bona tua faceres redemptionem animæ tuæ et nihil reservares, licet parcus et avarus esses; sed omnia disperderes, omnia donares pro vita tua? Et si aliquis te retardare aut impedire tentaverit, nonne diceres: Pereant omnia pro salute mea, ne [*Forte* nec] quidquam remaneat; tantum vivam? Hoc quare faceres? Quia non dubitares [*Præmittendum* quin] juxta severissimi Judicis sententiam arderes. Illic vero dubitas, quod quam cito futurum sit, ignoras; non nescis tamen futurum, licet negligis. Expergiscendum ergo est, vigilandum est, orandum est, juxta Salvatoris nostri Jesu Christi Dei nostri præceptum dicentis: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ, et superveniat in vos dies illa repentina: tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore, ut digni habeamini effugere ista omnia quæ futura sunt, et stare ante Filium hominis* (*Luc. xxi, 34-36*).

II. Si hæc audiamus et credimus, fidem nostram vigilantia nostra ostendet, ac discussis squalentibus atque torpentis mortiferi teporis torporibus, sensus nostros Domini Salvatoris sententia vibret, ut omnibus curis mortalibus depositis, parati semper simus; expectantes scilicet ultimi diei adventum, quo aut pœna aut gloria nos suscipiet; acuatque animorum nostrorum acies supradictus Domini sermo, quo nos vigilantes et orantes jugiter esse docuit, ut non simus quasi credentes, et non credentes, et quasi audientes et non audientes: et D i pii et boui ineffabilem misericordiam de profundo cordis nostri per Jesum Christum Filium suum infatigabiliter deprecemur, rogemus, oremus, ut ita nobis suam dilectio-

nein inspirare dignetur, ut nos ei in æternum conjungat, inseparabiliter conglutinet, humo elevet, cœlo societ interim sensus nostros, quandiu simus in hoc mortis corpore constituti; atque sic ejus adventum sine querela exspectemus, quo ei cum apparuerit, cum gaudio et magna charitatis fiducia placentes occurramus. Quam beati, quam felices *servi illi, quos cum venerit Dominus, inveniet vigilantes (Luc. xii, 37)*! Beata vigilia, qua ad Deum universitatis auctorem, omnia implentem et omnia excedentem, vigilatur. Utinam me quoque, vilem licet, suum tamen servulum, ita dignaretur de somno inertie excitare, ita illo divinæ charitatis igne accendere, quo supra sidera exardesceret suæ charitatis flamma, suæ nimis dilectionis desiderium, semperque divinus ignis intra me arderet. Utinam illud lignum haberem, quod ille ignis jugiter alteretur [*Fortè ale-retur*], pasceretur, succenderetur; et illa flamma nutrireretur, quæ exstingui nesciret, et augeri non nesciret. Utinam talis essem meritis, ut mea lucerna semper nocte in templo Domini mei arderet, ut omnibus domum Dei mei intrantibus luceret.

III. Domine, da mihi, rogo te, in nomine Jesu Christi Filii tui, Dei mei, illam quæ nescit cadere charitatem, ut mea lucerna accendi sciat, exstingui nesciat; mihi ardeat, aliis luceat. Tu, Christe, lucernas nostras accendere digneris, dulcissime nobis Salvator noster, quæ perpetuo luceant in templo tuo, ac perenne lumen a te perenni lumine accipiant, ut tenebræ nostræ illuminentur, mundi autem tenebræ a nobis fugiant. Sic lumen tuum meræ largiaris, rogo, Jesu mi, lucernæ, ut illius luce illa sancta sanctorum mihi appareant, quæ te æternum Pontificem æternorum in antibus magni illius tui templi illic intrantem habeant, quo te jugiter tantummodo videam, aspiciam, desiderem; tantum te amans concipiam, desiderem, exspectem, ac coram te mea semper lucerna luceat, ardeat. Tuum sit, quæso, te nobis pulsantibus monstrare, amantissime Salvator, ut te intelligentes, tantum te amemus, te solum amemus, te solum desideremus, te solum meditemur die ac nocte, semper te cogitemus; et in tantum nobis tuum inspirare digneris amorem, quantum te amari Deum decet ac diligi; ut omnia interiora nostra tua occupet dilectio, totosque nos tuus possideat amor, totos nostros sensus tua impleat charitas, ut præter te aliud amare nesciamus, qui sempiternus es; quo tanta charitas aquis multis hujus acris, et hujus terræ, et hujus maris exstingui in nobis nequeat juxta illud: *Et aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem (Cant. viii, 7)*. Quod in nobis quoque compleri vel ex parte possit, te donante Domino nostro Jesu Christo, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO XIII.

De fonte vivo Christo Jesu adeundo et potando.

I. Quotidianæ experientie ratiocinationibus humana vite miseria collecta, ac divinis simul territi oraculis, temerarie licet. parvitatem ingenioli nostri

A in superioribus jam diu ostendimus; et licet forte superflua aliis videatur ista nostra loquacitas, a nobis tamen opportune nobis sermo ortus esse ducitur: non enim tam alienam, quam propriam excitare conamur ignaviam; ac insuper quamvis minus perfectis sapientibus satisfecerit ista excogitata ex parte sapientia, incipientibus tamen, ac nostræ mensuræ tepidis necessaria et satis apta videbitur. Quia quod nocet abscondi, quod nocet sileri, non expedit tegere, neque expedit tacere; inde enim melius nobis loqui visum est, quamlibet impolite, quam silere: etenim re vera tutius de istis, quam aut de frivolis aliis, aut de otiosis sermocinare judicavimus. Itaque adhuc, fratres charissimi, dictis nostris aures præbete, quasi aliquid necessarium auditori, et animi vestri sitim divini fontis undis de quo nunc dicere cupimus, refocillate, sed non exstinguite; bibite, sed non satiamini, jam enim vocat nos ad se Fons vivus, Fons vitæ, et dicit: *Qui sitit veniat ad me, et bibat (Joan. vii, 37)*. Quid bibatis, intelligite. Dicat vobis Isaias (*Leg. Jeremias*), dicat vobis Fons ipse: *Me autem dereliquerunt Fontem aquæ vivæ, dicit Dominus (Jer. ii, 13)*. Dominus ergo ipse, Deus noster Jesus Christus, est Fons vitæ, et ideo iuvat nos ad se Fontem, ut illum bibamus. Bibit eum qui amat; bibit qui Dei verbo satiatur, qui satis diligit, satis desiderat; bibit qui sapientiæ amore flagrat. Avide ergo nos gentes bibamus, quod Judæi dereliquerunt. De nobis enim cum gentibus forte dictum est: *Præcidit in stupore mentis, capita potentium movebuntur, nec ad adaperientes maxillas suas, quasi pauper edens, in absconso; et quasi de nobis quoque cum perfectis quibusque de quibus hoc scriptum est, diceretur. Aperiamus (tanquam panem illum qui de cœlo descendit, edendo) interioris hominis nostri maxillas, ut edaciter edamus, et quodammodo velociter, ne nos quis videat, quasi in absconso comedamus. Ut panem ergo edamus, ut fontem bibamus, eundem Dominum nostrum Jesum Christum, qui seipsum, nobis quasi sumendum, panem dicit vivum, qui dat vitam huic mundo (Joan. vi, 33); seque similiter fontem demonstrans ait: Qui sitit, veniat ad me, et bibat (Joan. vii, 37)*. De quo fonte et Propheta dicit: *Quoniam apud te est fons vitæ (Psalm. xxxv, 10)*.

II. Videte unde iste fons manat: inde enim unde et panis descendit; quia idem est qui Panis et Fons, Filius unicus, Deus noster Christus Dominus, quem semper esurire debemus; licet eum edamus amando, devoremus licet desiderando, adhuc eum quasi esurientes desideremus. Simili modo ut fontem, eum semper dilectionis nimietate, bibamus; eum semper desiderii plenitudine bibamus, et suavitate quadam ejus dulcedinis delectemur: dulcis enim et suavis Dominus: licet eum edamus, et bibamus; tamen semper esuriamus et sitiamus, quia cibus noster et potus, non totus unquam sumi potest et bibi; qui licet sumitur, non consumitur, licet bibitur, non adimitur, quia panis noster æternus est, et Fons noster perennis est, fons noster dulcis est; unde

dicit Propheta : *Qui sititis, ite ad Fontem (Isa. lv, 2)*; A cum Spiritu sancto unitas est in sæcula sæculorum. Amen.

sitientium enim, non saturantium iste Fons; et ideo esurientes, quos alibi beatificavit, ad se vocat; quibus nunquam bibere satis sit, sed quanto plus hauserint, tanto plus sitient. Merito, fratres, *Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis (Eccli. i, 5)* a nobis desiderandus, quærendus, semper amandus sit, in quo sunt, juxta Apostoli dictum, *omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. ii, 3)*, quos haurire vocat qui sitiunt. Si sitis, bibe Fontem vitæ; si esuris, ede Panem vitæ. Beati, qui esuriunt hunc Panem, et sitiunt hunc Fontem; semper enim edentes et bibentes, adhuc edere et bibere desiderant. Dulce enim nimis est, quod semper editur et bibitur, et semper esuritur et sititur, semper gustatur et semper desideratur; unde rex propheta dicit : *Gustate et videte, quam dulcis est, quam suavis est Dominus (Psalm. xxxiii, 9)*. Propterea, fratres, vocationem hanc sequamur, qua ad vitæ Fontem vocamur a Vita, qui est Fons, non solum aquæ vivæ, sed et Fons æternæ vitæ, Fons lucis, idem et Fons luminis: ab illo enim hæc omnia sunt, sapientia, vita, lux æterna. Auctor vitæ, Fons vitæ est, lucis creator, Fons luminis est: et ideo contempnis his quæ videntur, transceso [*Forte transcensu*] in superioribus cælorum, Fontem luminis, Fontem vitæ, Fontem aquæ vivæ, ut rationabiles et sagacissimi pisces quæramus, ut bibamus aquam vivam et salientem in vitam æternam (*Joan. iv, 14*).

III. Utinam me illuc dignares adsciscere ad illum Fontem, Deus misericors, pie Domine, ut ibi et ego cum sitientibus tuis vivam undam vivi Fontis aquæ vivæ biberem, cujus nimia dulcedine delectatus sursum semper ei hærerem et dicerem: Quam dulcis est Fons aquæ vivæ, cujus non deficit aqua saliens in vitam æternam (*Ibid.*): O Domine, tu es ipse iste Fons semper et semper desiderandus, [*Fort. add. vox bibendus*] semper licet semper hauriendus. Nobis semper da, Domine Christe, *hanc aquam (Ibid., 15)*, ut sit in nobis quoque Fons aquæ vivæ et salientis in vitam æternam. Magna quidem posco, quis nesciat? Sed tu, Rex gloriæ, magna donare nosti et magna promissisti: nihil te majus, et te nobis donasti, te pro nobis dedisti. Unde te rogamus, ut sciamus quod amamus, quia nihil aliud præter te nobis dari postulamus: tu es enim omnia nostra, vita nostra, lux nostra, salus nostra, cibus noster, potus noster, Deus noster. Inspira corda nostra, rogo, Jesu noster, illa tui Spiritus aura, et vulnera nostras tua charitate animas, ut possit uniuscujusque nostrum anima in veritate dicere: *Indica mihi quem dilexit anima mea (Cant. i, 6)*, quoniam vulnerata charitate ego sum. Opto illa vulnera in me sint, Domine. Beata talis anima, quæ charitate sic vulneratur: talis Fontem quærit, talis bibit, semper tamen sitit bibendo, semper haurit desiderando, quem semper bibit sitiendo; sic semper quærit amando, quæ sanatur vulnerando; quo salutari vulnere animæ nostræ interiora Deus et Dominus noster Jesus Christus, pius ille salutarisque medicus vulnerare dignetur, cui cum Patre et

INSTRUCTIO XIV.

Varia spiritualis vitæ documenta.

I. Cum jam de moribus moralibusque disciplinis diu dixerim, iterum rogas, filii imbuende, doceri. Audisti quid scriptum est: *Cui pauca non sufficiunt, plura non proderunt*. Scripsi tibi antea de serietate ac pudicitia, cui nimirum, ut apte quidam, *etiam tuta timeo*. Sed quia admonitio quibusdam custodia, quibusdam consolatio, quibusdam perfectio efficitur, intellecta scilicet complementibus; ideo frequenter docendi sunt ac imbuendi filii dulcissimi, ut per quasdam delectiones litterarum, suas vincere possint de intestino amaritudines bello. Bellum igitur et belluinum vince, concupiscentias scilicet ac superciliosum, utilis [*Forte virilis*] esto in humilitate, infirmusque in auctoritate, simplex in fide, doctus in moribus, mordax in alienis, remissus in propriis, purus in amicitia, callidus in insidiis, durus in mollibus, mollis in duris. Varius in planis, planus in variis, jocundus in amaris, tristis in jocundis. Discors in necessariis, æqualis in veris. Severus in suavibus, dulcis in amaritudinibus. Fortis in tribulationibus, et imbecillus in discordiis, tardus ad irascendum, velox ad discendum, *tardus quoque ad loquendum (Jac. i, 19)*, ut sanctus ait Jacobus, *velox similiter ad audiendum*. Efficax in profectu, hebes in vindicta, cautus in verbo, promptus in opere. Amabilis probis, squalidus inhonestis, lenis infirmis, durus stolidis, rectus erectis, humilis dejectis. Sobrius ubique, castus ubique, pudicus semper, patiens tenus zelo, cupidus nunquam, largus semper, sine ope, vel animo. Opportunus in jejuniis, importunus in vigiliis. Discretus in officiis, tenax in studiis, constans in fragoribus, lætus in mœroribus. Aulax in causa veritatis, timidus in contentionibus, supplex bonis, insuperabilis malis, mitis in liberalitate, infatigabilis in charitate, justus in omnibus, pius dignis, misericors pauperibus. Memor beneficiorum, immemor injuriarum. Amator mediocrium, nolus opum, animi depressor, cogitationum publicator. Senioribus obediens, junioribus concurrens, cœqualibus cœquans. Perfectis concertans, melioribus non invidens, præcurrentibus non dolens, remorantibus non detrahens, provocantibus consentiens, lassus licet non deficiens, flens simul et gaudens, pro fervore ac spe; timens semper pro fine, licet proficiens, incerto.

II. En tuum, o puer amande mihi, terque dulcis, monumentum; talis si sis, nimis beatus eris, quia per prospera et adversa idem eris, paratus ad cuncta, singulis occurrens, temperans gestus, nutriens crescenda, interimens decrescenda, levigans desperata (*Forte aspera*), exasperans vituperata, semper sollicitus, semper crescens, semper acquirens, semper tendens ad superna, semper currens ad bravium, semper cœlestia desiderans, semper divina sitiens. Ecce doctrinam: da sequacitatem si potes, ut habeas felicitatem et potestatem, cum puerilia desideria

fugiens, corpus sic in potestatem spiritus redegeris A et te vadem pro tuis tradideris peccatis, in brevi militantem pro æternis stipendiis. O te felicem! o te beatum! oque mirabilem te puerum, si hæc compleveris universa! Si enim in his diligenter omnibus fueris sensu et opere occupatus, non vacabis neque vanis vagisque, neque turpibus cogitationibus; sed quasi incipiens semper tibi ipsi congregabis, quibus in perpetuum fruiturus eris, unius vir vocandus animi, et singularis emolumentum quæsitur, egregius regni negotiator æterni. Convertere igitur te totum in hæc, quia habes in quibus tuam exerceas juventutem, virtutem, efficaciam, strenuitatem; ne in contrariis hæc fuerint exercitate, pereant quæ per vim rapiunt regnum cælorum (*Matth. xi, 12*).

INSTRUCTIO XV.

De fervore serviendi Deo.

I. In Ecclesia Dei, fratres mei, summum locum per Dei misericordiam sumus obtinentes: curare summo opere debemus, ut quod semel proposuimus, sedula intentione teneamus, et quod exterius promittimus, per studium boni operis exhibeamus. Quia in re necesse est, ut remotis de cordibus nostris fatuis et ineptis cogitationibus, secundum perfectionis vitæ regulam viam Dei ingrediamur, et a gradiendo in ea quæ ante sunt, obliti posteriorum, id est, temporalium, cum Apostolo (*Philipp. iii, 13*) nos extendamus, dicentes conditori nostro: *Trahe nos post te; curremus simul in odorem unguentorum tuorum* (*Cant. i, 3*). Per nos quidem ad viam veritatis peringere, vel in ea proficisci non possumus, atque ideo gratiam prævenientem petamus dicentes: *Trahe nos post te*, ut sic curramus ad te: et congrue prius dicitur: *Trahe nos post te*, et deinde sequitur, *curremus*; quia nisi divina gratia nos præveniente, opus bonum inchoare, et eadem subsequente, ipsum consummare non valemus; unde dicitur in oratione illa: *Et tua nos, Domine, gratia præveniat et sequatur* (*Orat. Dom. xvi post Pentec.*). Bene autem congruit, quod dicitur, *curremus*: nam in via Dei non est nobis lento gradu incedendum, sed cum magna exultatione vel festinatione currendum. Sed Apostolus admonet dicens: *Sic currite ut comprehendatis* (*I Cor. ix, 34*). Currit vero, qui totis viribus ad Deum proficiscitur: currit qui in bono opere non lassatur, sicut et de Christo dicit Propheta: *Exultavit ut gigas ad currendam viam* (*Psal. xviii, 6*). Currit (*Forte cucurrit*) quippe Christus viam Dei, quia *in via peccatorum non stetit* (*Psal. i, 1*), id est, nulla gravedine peccati est remoratus.

II. Currendum vero nobis est; sed quomodo currendum? Audite quomodo. *Curramus*, inquam, *in odorem unguentorum tuorum*. Quæ sunt unguenta, in quorum odorem post Christum currimus? Unguenta sunt sanctorum præcedentium exempla. Unguenta de variis simul mistis floribus vel speciebus fiunt. Diversæ species, diversæ sunt sanctorum virtutes, quæ quasi redolentia aromata per virtutem charitatis

* *Nunquid. Forte non quid. Sequitur enim sed.*

rediguntur, et nobis in usum munde componuntur. De tali unguento dicitur: *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti* (*Eccle. x, 4*). Muscæ morientes sunt vanæ cogitationes cordi nostro irruentes, quas nimirum per studium orationis, quasi quodam flabello abjicere debemus, ne perdant et nobis suavitatem unguenti. Suavitatem etenim in odorem unguenti muscæ morientes perdunt, quando vanæ cogitationes jucunditatem virtutum et regulas obsequii divini quas ab antiquis patribus didicimus, perimunt. Nos igitur diligentissime sanctorum præcedentium exempla intuentes, *festinemus ingredi in illam requiem* (*Hebr. iv, 11*). Curramus et in cæpto non deficiamus, quatenus cum Apostolo dicere valeamus: *Bonum certamen certavimus, cursum consummarimus, ut de cætero reposita sit nobis corona justitiæ, quam reddet nobis in illum diem justus Judex Christus* (*II Tim. iv, 7, 8*), qui est super omnia benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

INSTRUCTIO XVI.

Quid est, aut quid erit?

I. Cogita, * nunquid es miser homo, sed quid eris? quia quod es momentum est, et quod eris semper. Non sis ergo ipse tibi piger, exerce in brevi quod in æternum possidebis; repellat pigritationem laboris temporalis desiderium præmiorum. Spiritua-
lis esto, si piger non es; sed si mundus te irritat, vide quod fugias, quod sequaris, et quod nunquam fugit, cur non sequaris. Quare impatiens es in vilioribus, qui pretiosior poteris esse in melioribus? Noli esse incertus de certis melioribus, et noli esse certus de caducis. Respicias in aliis quod alii in te videbunt. Quid prodest in aquis umbram videre oblectantem? Qui tibi exsultare aut gaudere per somnia? Sed tamen hæc somnia, longa licet, unicuique brevia sunt, ea di (*Forte et dies*) enim totius mundi quasi unius noctis obscurimæ (*Forte obscurissimæ*) est; noctes vero somnia sunt. Expergiscere ergo, o fili, de nocte; lumen quære ut videaris et videas; accende lucernam et lege; cave ne dormias, ne a somniis seducaris, et falsitate imaginata decipiaris, ut credas vera esse quæ falsa sunt, et surgens postea deceptum te doleas. Tua vita rota est, quotidie currit, non te exspectat: vade cum ea. Igitur hinc præpara tibi sumptus; ex agro alieno secedere juberis; vide ne tuum vendas. Hic nihil habes, o homo, in terra de qua nudus natus es, et in qua pulvere dissolveris; ne vendas cælum, ubi æterna hæreditas est, tamen si non perdidisti. Alioquin si perdidisti, te ipsum vende ut possis recipere. Quid dixi, te ipsum vende? vitia tua vende, et eme vitam. Quæris forte quæ sint? superbiam primum quasi vitum primo ante omnia vende, et eme inde feliciter humilitatem, qua sis Christo similis dicenti: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi, 29*). Breviori compendio ista ex integro vendita vendentur, et minora cupiditate habendi contempta, quia radice excisa cujuslibet arboris, non magui peudentur rami. Scito

quæ vendas ad hujus interitum carnis, ut spiritus sal-
vus sit in diem Domini nostri Jesu Christi (I Cor. v,
5); gulam, cupiditatem, fornicationem, iram, tristi-
tiam, acediam, vanam gloriam, invidiam; quæ
melius fuerat si perdidisses, licet si nihil acce-
pisses.

INSTRUCTIO XVII.

De octo vitiis principalibus.

Octo sunt vitia principalia, quæ mergunt hominem
in interitum: gula, fornicatio, cupiditas, ira, tristitia,
acedia, vana gloria, superbia. De gula castiganda
dicitur: *Nolite duci in saturitate ventris* (Eccli. xxxvi,
20). De fornicatione: *Fornicatores autem et adulte-
ros Deus judicabit* (Hebr. xiii, 4). De cupiditate autem
legitur: *Radix omnium malorum cupiditas est* (I Tim.
vi, 10). De ira: *Qui irascitur fratri suo, reus erit
gehennæ ignis* (Matth. v, 22). De tristitia: *Tristitia
autem sæculi mortem operatur* (II Cor. vii, 10). De
acedia: *Multa mala docuit otiositas* (Eccli. xxxiii,
29). De vana gloria: *Ascendet fetor illius, qui magni-
ficat opera sua* (Joel. ii, 20). De superbia: *Superbis*

Deus adversatur (Jac. iv, 6; I Petr. v, 5). Et:
Qui se exaltaverit humiliabitur (Matth. xxiii, 12). Hæc
igitur omnium origines et causæ sunt malorum; quæ
sic sunt sananda per contraria. Gula triplex vincenda
est per abstinentiam jejunii de hora nona in horam
nonam, et parcitatem cibique utilitatem (Leg. vilitate-
tem). *Fornicatio autem et omnis immunditia nec
nominanda in vobis sint, sicut decet sanctos* (Ephes.
v, 3), per castitatem et continentiam sollicitam, et
semper timentem. Cupiditas vero nihil habendo pro-
prium vincitur, et omnia communia possidendo. Ira
patientia et mansueta lenitate superanda est. Tri-
stitia vero lætitia spirituali et spe futuræ beatitudinis
vincenda est. Instabilitas autem acedix, mansuetu-
dine stabili, et unius loci habitatione corrigenda est
per sobrietatem, Scriptura dicente: *Si spiritus pote-
statem habentis ascenderit super te, locum tuum ne
dimiseris* (Eccl. x, 4). Vana gloria quoque et elatio
immunda atque superbia, vera humilitate et cordis
coutritione per Dei timorem vincuntur.

SANCTI COLUMBANI

ABBATIS ET CONFESSORIS

EPISTOLÆ SEX AD DIVERSOS

PRO TEMPORUM RATIONE DIGESTÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AD S. GREGORIUM PAPAM.

Domino sancto, et in Christo Patri ^a Romano pul-
cherrimo Ecclesiæ decori, totius Europæ flaccentis
augustissimo quasi cuidam flori, egregio specu-
latori, theoria utpote divina ^b castulitatis potito,
ego ^c bargoma vilis Columba in Christo mitto sa-
lutem.

I. Gratia tibi et pax a Deo Patre nostro Jesu
Christo. Libet me, o sancte papa, hyperbolicum te-
cum non sit interrogandum de Pascha juxta illud
Canticum: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi;
majores tuos, et dicent tibi* (Deut. xxxii, 7). Licet
enim mihi, nimirum micrologo, illud cujusdam egre-
gium sapientis elogium, quod dixisse fertur quamdam
videns ^d contupictam: *Non admiror artem, sed ad-
miror frontem*; ad te clarum a me vili scribendo po-
test inuri: tamen tuæ evangelicæ humilitatis fiducia
fretus, tibi scribere præsumo, et mei doloris nego-
tium injungo. Vanitas namque scribendi nulla est,
ubi necessitas cogit quamvis majoribus scribi. Quid
ergo dicis de Pascha ^{xxi} aut ^{xxii} lunæ, quod jam

^a Romano. Forte mendo librarii omissum papæ.

^b Castulitatis. Ita ms.

^c Bargoma. Sic ex ms. Flemingus. Cangius in
Glossario ad hanc vocem, putat legendum *barginna*,
id est peregrinus. Ipsum consule v. BARGINNA.

^d Contupictam. Editor conjicit *compte pictam*. Can-
gius vero vel *comptam*, vel *acu comptam*.

C (tua [*Ms.*, tui] tamen pace dictum sit) non esse Pas-
cha, nimirum tenebrosum a multis comprobatur
^e calcalenteris? Non latet enim, ut credo, efficaciam
tuam, quantum Anatolius, miræ doctrinæ vir, ut
sanctus ait Hieronymus, cujus Eusebius Cæsariensis
episcopus in ecclesiastica Excerpta inseruit Historia
(sic), et sanctus Hieronymus in suo hoc idem de Pascha
opus collaudavit Catalogo, de hac lunæ ætate vitu-
perando disputet; qui contra Gallicanos Rimarios
de Pascha, ut ait, errantes, horrendam intulit sen-
tentiam: *Certe, inquit, si usque ad duarum vigi-
liarum terminum quod noctis medium indicat, ortus
lunæ tardaverit, non lux tenebras, sed lucem tenebræ
superant; quod certum est in Pascha non esse proba-
bile, ut aliqua pars tenebrarum luci dominetur, quia
solemnitas dominicæ resurrectionis lux est, et non est
communicatio luci cum tenebris. Et si in tertia vigilia
luna exanderit, non est dubium lunam ^{xxi} vel ^{xxii}
ezortum esse, in qua verum Pascha non est possibile
inmolari. Nam qui hac lunæ ætate Pascha definiunt
possibile celebrari, non solum illud auctoritate divinæ
Scripturæ affirmare non possunt, sed et sacrilegii et
contumaciæ crimen et animarum periculum incurrant;*

^e Calcalenteris. Si Cangium audias, legendum forte
calculatoribus, nisi malis *chalcenteris*, id est, yiris
doctis: quo titulo cognominatum fuisse Origenem
novimus. At neutra conjectura eruditus Benedictinis
probat; qui wallent *calendariis*, qui supputant
Kalendas et tempora.